

7281

۲۴۱
م

www.Ketab.ir

درسیر خود سازی

شرح حدیث معراج

از دیدگاه عالمان ربانی و عارفان الهی

محمد بدیعی

سرشناسه	: بدیعی، محمد، ۱۳۲۹ -
عنوان قراردادی	: احادیث خاص (معراج). شرح
	Hadiths, Special (Me'raj). Commentaries
عنوان و نام بدیدآور	: در مسیر خودسازی: شرح حدیث معراج از دیدگاه عالمان ربانی و عارفان الهی/محمد بدیعی.
مشخصات نشر	: قم: انتشارات تشیع، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۶۳۹۹-۴۰-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فپا
یادداشت	: کتابنامه.
عنوان دیگر	: شرح حدیث معراج از دیدگاه عالمان ربانی و عارفان الهی.
موضوع	: احادیث خاص (معراج) -- نقد و تفسیر
موضوع	: Hadiths, Special (Me'raj) -- Criticism and interpretation
موضوع	: احادیث اخلاقی
موضوع	: Hadiths, Ethical
موضوع	: احادیث قدسی
موضوع	: Hadiths (Qodsi)
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ۴-۷۰۲/۱۴۵BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۲۱۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۳۳۶۶۵۵

در مسیر خودسازی شرح حدیث معراج

مؤلف: محمد بدیعی
چاپ اول: پاییز ۱۳۹۷
ناشر: انتشارات تشیع
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۳۹۹-۴۰-۲

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است

قم، بلوار شهید کریمی، خیابان شهید حقانی، کوچه ۲، فرعی اول، پلاک ۴

تلفن: ۰۲۵ - ۳۲۷۰۲۸۴۴ □ ۰۹۳۵۹۸۷۸۱۱

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۱۳	متن حدیث قدسی معراج
۲۳	ترجمه حدیث معراج
۳۵	شرح حدیث معراج
۳۷	توکل و رضا برترین اعمال
۳۸	معنا و ارکان توکل بر پروردگار
۳۹	لزوم جایگزینی ادراک عقلی به ایمان قلبی در توکل
۴۴	مقام و درجات راضی بودن از مقدرات خداوند
۵۰	محبت الهی و راه رسیدن به آن
۵۵	ویژگی های اولیای الهی
۵۹	مفهوم یاد خداوند و اهمیت آن
۶۴	پارساترین مردم کیست؟
۶۸	حقیقت زهد و درجات آن
۷۴	چگونه زاهد باشیم؟
۷۷	عوامل تقرب به پروردگار
۷۹	چهار عمل برای ضمانت بهشت

اهمیت گرسنگی و آثار آن.....	۸۶
شگفتی خداوند متعال از سه گروه.....	۹۵
اوصاف بنده‌های ویژه پروردگار.....	۱۰۱
محبت به خداوند در گرو محبت به فقرا.....	۱۰۵
لزوم نزدیکی به فقرا و دوری از اغنیا.....	۱۰۸
دشمن انسان خود او است.....	۱۱۱
ویژگی‌های اهل دنیا و نکوهش آن.....	۱۱۴
اوصاف اهل آخرت.....	۱۲۹
مقام زاهدان در نزد پروردگار.....	۱۵۷
عبادت زاهد، از ترس جهنم و شوق بهشت نیست.....	۱۵۸
تمام دین پارسایی است.....	۱۶۹
شناخت بنده، عامل خشوع و خشوع همه در برابر او.....	۱۷۱
عبادت عبد و آثار و فواید آن.....	۱۷۹
پاداش عمل به رضایت پروردگار.....	۱۸۴
محبت عبد به خداوند و آثار آن.....	۱۸۶
پاداش بنده پس از مرگ.....	۲۰۱
زندگی گوارا و حیات جاوید و ویژگی‌های آن.....	۲۰۵
حیات طیبه در گرو عمل صالح.....	۲۱۴
برتری پیامبر اسلام بر سایر انبیا.....	۲۱۱
بنده عابد و ویژگی‌های او.....	۲۱۸
فرق بین خوف و خشیت از خداوند متعال.....	۲۲۱
دوستدار واقعی پروردگار.....	۲۲۳
عواقب حب دنیا و دلبستگی به آن.....	۲۳۱
فهرست منابع و مآخذ.....	۲۳۹

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم

معراج، نشانگر نقطه اوج کمالات حضرت ختمی مرتبت پیامبر اسلام ﷺ است. هنگامی که حضرتش در معراج سر بر آستان حق سایید، هم محو جلوه جمال و جلال محبوب خویش گشت و هم به اقتضای رحمة للعالمین بودن، در اوج حضور، بر آن بود تا تحفه‌های ارزشمندی از این سفر معنوی برای ما خاکیان به ارمغان آورد. ره آورد این سیر روحانی «حدیث معراج» است که حاصل مکالمات بین حضرت معبود، با محبوب خود، پیامبر اکرم ﷺ در شب معراج می‌باشد.

حدیث وحی گونه معراج، ودیعه الهی و گوهر گران‌بهایی است که رسول خدا از این سفر آسمانی، برای راهنمایی امت اسلام به چگونگی تزکیه و تهذیب نفس و توحید ناب، به ارمغان آورده و در این گفت‌وگوهای معنوی با حضرت حق، پرسش‌های واقعی و آشکار و نهان سالکان طریق الی الله را پاسخ گفته است.

حدیث قدسی معراج همانند دیگر احادیث گران‌قدر اخلاقی و عرفانی، مشعلی است فروزان، فرا راه انسان‌های طالب حق و سالکان وادی معرفت، برای بازگشت به فطرت خداجوی خویش. این حدیث نورانی، رهروان کوی دوست را فرامی‌خواند

و طریق سیروسلوک را فراروی آنان می‌گشاید، تا آنها را از خاک تا افلاک و از ملک تا ملکوت پرواز دهد.

در حقیقت، محتوای حدیث معراج که سخن حق تعالی از زبان پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله و سلم است، مرام‌نامه و دستورالعمل سلوکی برای سالکان طریق معرفت است تا با پیمودن مراتب و مراحل سیرالی‌الله، به سرمنزل مقصود برسند.

اگر توصیه‌های اخلاقی و عرفانی مذکور در این حدیث، جمع‌آوری و دسته‌بندی شود، یک سلسله دستورات کامل برای «سیروسلوک عارفانه» به دست می‌آید. و نیز اگر اوصافی که در این حدیث، برای طالبان کمال بیان شده، گردآوری گردد، اوصاف سالکان و بالاتر از آن، اوصاف «واصلین الی‌الله» مشخص می‌شود. البته شیوه تعلیم و تربیت انبیا و ائمه اطهار علیهم السلام همانند روش خدای متعال، چنین نبوده که این تعلیم را دسته‌بندی کرده، در ضمن ابواب و فصولی بیان کنند، چرا که در شیوه دسته‌بندی و تبویب، جنبه صوری و قالب‌بندی باید رعایت گردد، اما چون در روش اول، روح انسان، مخاطب قرار می‌گیرد و مطالب در دل او نفوذ می‌کند، از این رو با اسلوب مختلف ارائه شده است.

نظر به اهمیت حدیث معراج بسیاری از عالمان ربانی و عارفان الهی معاصر، به این حدیث عنایت و توجه ویژه داشته‌اند، از آن جمله عارف کامل، آیت‌الله میرزا جواد ملکی تبریزی، فقیه و عارف ربانی، آیت‌الله امام خمینی، فیلسوف خیر و مفسر کبیر، علامه طباطبایی، حکیم صمدانی، آیت‌الله حسن‌زاده آملی، حجت‌الحق، آیت‌الله سعادت پرور، عارف الهی، آیت‌الله حسینی تهرانی، آیت‌الله شب‌زنده‌دار، آیت‌الله مصباح یزدی و.... این حدیث را یا در جلسات اخلاقی تدریس نموده و به شرح آن پرداخته و یا در برخی از تألیفات خود بخش‌هایی از آن را نقل و استشهاد کرده‌اند.

در یک جمع‌بندی می‌توان مطالب حدیث معراج را به دو بخش کلی تقسیم کرد: بخش اول درباره حرکت معنوی انسان به سوی خداوند متعال است که از آغاز با

جدیت، تلاش و کوشش سالک شروع می‌گردد و به جایی می‌رسد که قلب او را لایق دریافت محبت الهی می‌سازد. و نیز درصدد بیان رفع موانع برای نیل به مقام محبت الهی است. بخش دوم مربوط به این است که بعد از رسیدن به محبت الهی و رسوخ آن در دل، چگونه خداوند متعال سالک را به پیش می‌برد و سرانجام او چه خواهد شد.

به تعبیر دیگر، محور مطالب این حدیث، محبت خداوند است. که بخشی درباره مقدمات تحصیل محبت و بخشی مربوط به آثار و نتایج محبت خداوند است. و نیز مطرح شده که محبت خدا با محبت دنیا جمع نمی‌شود. و در پایان درباره چگونگی محبت به خداوند و رفتاری که شایسته محب پروردگار است بحث می‌گردد.

گفتنی است که متن مفصل حدیث قدسی معراج را بسیاری از محدثان بزرگ و عالمان سترگ اسلامی در مجموعه‌های حدیثی خود نقل کرده‌اند. از جمله علمای بزرگوار شیعی، محدث عالی قدر ابو محمد حسین بن ابی الحسن محمد بن دینوری در پایان کتاب «ارشادالقلوب»^۱ و نیز علامه محمد باقر مجلسی در کتاب «بحارالانوار»^۲ و شیخ حرعاملی در کتاب «الجواهرالسنیه»^۳ و ملا محسن فیض کاشانی در کتاب «وافی»^۴ با ذکر سند نقل نموده و همه آنها به درستی و اتقان آن شهادت داده‌اند. از آن جا که این حدیث در کتاب وافی، کامل‌تر از دیگر کتب مذکور نقل شده است، از این رو متن وافی برگزیده شده و در این کتاب آمده است.

مرحوم استاد آیت الله علی سعادت‌پرور (پهلوانی) که حدیث معراج را شرح نموده است درباره اسناد این حدیث می‌فرماید: «از نظر سند حدیث، هیچ یک از این سه

۱. ارشادالقلوب، انتشارات شریف رضی، قم، چاپ اول، ۱۴۱۲، ج ۱، باب ۵۴، ص ۱۹۹.

۲. بحارالانوار، مؤسسة الوفا، بیروت، ۱۴۰۴، ج ۷۴، ص ۲۱، ح ۶.

۳. الجواهرالسنیه فی الاحادیث القدسیه، انتشارات طوس، مشهد، ص ۱۹۱.

۴. الوافی، منشورات مکتبه آیت الله مرعشی نجفی، قم، ۱۴۰۴، ج ۳، ابواب المواعظ، باب مواعظ الله، ص ۳۴.

بزرگوار اشکالی بر آن وارد نکرده‌اند و گویی از نظر متن و سند مورد اعتماد آنها بوده است، چنانکه شیخ حرّعاملی در آخر کتاب الجواهر السنیّه، بعد از ذکر احادیث قدسی فرموده است: این حدیث را از میان اخبار صحیحی که مشتمل بر احادیث قدسی بود، برگزیدم. و شواهد و قرائن قطعی و تردید ناپذیری برای صحت حدیث و رسیدن آن از پیامبر و صدق راویانش وجود دارد که جای هیچ شک و تردید یا احتمال جعل و افترا در آن نیست.^۱

برای حدیث معراج شرح‌هایی نگارش یافته است که به اینها می‌توان اشاره کرد:

۱. «سرّ الاسراء فی شرح حدیث المعراج»^۲ تألیف آیت‌الله علی سعادت‌پرور (پهلوانی تهرانی)، بار دیگر همراه با ترجمه حجت‌الاسلام دکتر سید محمد جواد وزیری فرد.^۳
۲. «راهیان کوی دوست، شرح حدیث معراج» اثر آیت‌الله محمد تقی مصباح یزدی.^۴
۳. «جانداروی عاشقان» (آموزه‌هایی از حدیث معراج) اثر استاد محمد حسین مختاری.^۵
۴. «راز ربانی» (اسرار الوحی سبحانی) تألیف عزیز نسفی یا میرسید علی همدانی، به اهتمام آقای حسین معلم.^۶

۵. «بوی گل و جوش مُل» تألیف آقای کریم محمود حقیقی.^۷

۶. «کمال آسمانی، شرحی بر حدیث معراج» تألیف آقای احمد فاطمی.^۸

همچنین چندین ترجمه از حدیث معراج به چاپ رسیده است، از آن جمله:

-
۱. سرّ الاسراء شرح حدیث معراج، همراه با ترجمه فارسی، ج ۱، ص ۱۹.
 ۲. سرّ الاسراء فی شرح حدیث المعراج، منشورات مکتبه تشیع، قم، ۱۳۷۴.
 ۳. سرّ الاسراء، شرح حدیث معراج، همراه با ترجمه فارسی، احیاء کتاب، تهران، ۱۳۸۵.
 ۴. راهیان کوی دوست، شرح حدیث معراج، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، قم، ۱۳۷۴.
 ۵. جانداروی عاشقان، مرکز نشر پاشا، تهران، ۱۳۸۱.
 ۶. راز ربانی (اسرار الوحی سبحانی)، امیرکبیر، تهران، ۱۳۷۸.
 ۷. بوی گل و جوش مُل، حضور، قم، ۱۳۹۳.
 ۸. کمال آسمانی، نشر امّ ابیها، قم، ۱۳۷۹.

۱. کتاب «با پیامبر به سوی معراج» به کوشش دکتر علی شیروانی.^۱
۲. کتاب «سرّ معراج» تألیف سید علی احمدی.^۲ (ص ۲۲۲-۲۸۷)
۳. کتاب «حدیث معراج» تألیف سید محمدرضا غیاثی کرمانی.^۳
۴. کتاب «اسرارالوحی» که مترجم آن ناشناخته می‌باشد.^۴
۵. کتاب «چنین گفت خدا» تألیف محمدمهدی رضایی.^۵
۶. کتاب «نزدیک تر بیا احمد» تألیف زهرا زواریان.^۶

محتوای کتاب حاضر، متن و ترجمه «حدیث معراج» همراه با شرحی کوتاه و گویا می‌باشد که برگرفته از افادات محققانه عالمان ربانی و عارفان الهی است که خود عمری از اصحاب سیروسلوک بوده و در پی سال‌ها عبادت و مجاهدت و ریاضت، راه وصول به قرب الهی را طی نموده و به سر منزل مقصود رسیده‌اند.

برخی از آن بزرگان، کتابهای ارزشمندی در شرح حدیث معراج تألیف کرده‌اند. در میان این آثار، دو شرح عالمانه، یکی از آیات الله سعادت‌پرور و دیگری از آیت‌الله مصباح یزدی، از ویژگی‌های خاصی برخوردارند. و نیز بیشتر تألیفات اخلاقی و عرفانی بسیاری از اندیشمندان بزرگ اسلامی از آن حمله حضرت امام خمینی، در حقیقت شرح جملات این حدیث نورانی است. از این رو در نگارش این کتاب، از تألیفات گران‌بهای آنها استفاده شده است.

۱. با پیامبر به سوی معراج، دارالفکر، قم، ۱۳۸۶.

۲. سرّ معراج، معارف معنوی، قم، ۱۳۸۹.

۳. حدیث معراج، پارسایان، قم، ۱۳۷۶.

۴. نشریه مجموعه رسائل خطی فارسی، مقاله «اسرارالوحی»، علی‌اکبر الهی خراسانی، دفتر اول، بنیاد پژوهش‌های اسلامی

آستان قدس رضوی، مشهد، بهار ۱۳۶۸، ص ۳-۲۶.

۵. چنین گفت خدا، محمدمهدی رضایی، نشر معارف، قم، ۱۳۹۳.

۶. نزدیک تر بیا احمد، زهرا زواریان، کانون پرورشی فکری کودکان و نوجوانان، تهران، ۱۳۷۷.

مطالب و مباحث کتاب حاضر، اگر چه از قلم چند نویسنده بزرگوار بوده، و هر یک با سبک ویژه خود نگارش یافته است، اما جملگی هماهنگ بوده و یکسره شرح فرازهای حدیث معراج می‌باشد. گفتنی است که برای شرح برخی فرازهای این حدیث گاهی از چند منبع نقل شده تا مخاطبان عزیز بیشتر بهره‌مند شوند.

در پایان لازم است به چند نکته اشاره شود:

۱. روشن است که گردآوری مباحثی از آن فرهیختگان در باره برخی موضوعات حدیث معراج، طبعاً در مواردی موجب تکرار مطالب شود. هر چند سعی شده که از درج مطالب مکرر پرهیز گردد، ولی به سبب حفظ احکام و اتقان مطالب، از تصرف در آنها خودداری شده است. به هر حال، گر چه به گفته خواجه حافظ:

یک قصه بیش نیست غم عشق وین عجب کز هر زبان که می‌شنوم نامکرر است

۲. شیوه نگارش این کتاب به این صورت است که پس از ذکر بخش کوتاهی از حدیث معراج که با خط نستعلیق آمده، به توضیح و شرح آن پرداخته شده است.

۳. در ویرایش و یکسان‌سازی متن کتاب، گاهی تغییرات جزئی لفظی به عمل آمده بدون اینکه به معنا و محتوای مطالب، لطمه‌ای وارد آید. و نیز عناوین فرعی و برخی مدارک و منابع افزوده شده است. در هر صورت، محاسن کتاب، از آن اندیشمندان است و معایب آن از این بنده نگارنده.

محمد بن عبدالمطلب
فروردین ۱۳۹۷
مصادف با عید غدیر